

# روانشناسی تربیتی

رشته های علوم تربیتی و روان شناسی

مؤلف: علی اکبر سیف

انتشارات قطعی متون درسی دانشگاه پیام نور

## هدفهای کلی کتاب

1- کسب دانش و مهارت‌های لازم در زمینه اصول و مبانی روان‌شناسی تربیتی و توانایی تحلیل و تفسیر مسائل و مشکلات درسی دانش‌آموزان در محیط آموزشی.

2- کسب توانایی تشخیص علل و عوامل پدیدآورنده مسائل و مشکلات تحصیلی.

- 3 کسب توانایی بررسی و تحلیل مسائل و مشکلات تحصیلی دانش آموزان و پیدا کردن راه حل برای آنها.

- 4 آشنا شدن با نظریه ها و قوانین اصول روانشناسی یادگیری و کسب توانایی استفاده از آنها در طراحی فعالیتهای آموزشی.

- 5 کسب دانش و مهارتهای مربوط به روشها و فنون آموزشی و کسب توانایی استفاده از آنها در آموزش موضوعهای مختلف درسی.

6-علاقه مند شدن به موضوعها و مباحث گوناگون روانشناسی  
تربیتی ▪

7-آشنا شدن با منابع و مآخذ گوناگون روانشناسی تربیتی و زمینه  
های وابسته به آن و کسب توانایی در استفاده از این منابع و  
استخراج و تدوین روشها و شیوه های رفع مشکلات آموزش و  
پرورش ▪

## فصل اول :

مراحل فعالیتهای آموزشی : معرفی الگوی  
عمومی آموزشی

## هدف کلی

آشنایی با مراحل اصلی فعالیتهای آموزشی معلم در قالب الگوی عمومی آموزشی.

## هدفهای دقیق یادگیری:

از دانشجو انتظار می رود که پس از مطالعه و یادگیری مطالب این فصل بتواند:

❖ آموزش را تعریف کند.

❖ تفاوت عمده آموزش کلاسی و سایر آموزشها، چون آموزش

رادیویی یا تلویزیونی را توضیح دهد.

❖ مراحل اصلی الگوی عمومی آموزشی را با ذکر مثال برای هر مرحله توضیح دهد.

❖ کاربرد الگوی عمومی آموزشی را در سطوح مختلف تحصیلی بیان کند.

❖ با استفاده از الگوی عمومی آموزشی، برای یکی از دروس تحصیلی یک طرح آموزشی مقدماتی تهیه کند.

## تعریف آموزش:

آموزش به فعالیتهای از پیش طرح ریزی شده ای گفته می شود که با هدف ایجاد یادگیری در دانش آموزان یا دانشجویان بین معلم و یک یا چند دانش آموز به صورت کنش متقابل یا رابطه دوجانبه انجام می شود.

منظور ما از آموزش در این درس آموزش رو در روی کلاسی است که متداول ترین و مؤثرترین شیوه آموزشی در سراسر جهان است.

## الگوی عمومی آموزشی ( اقتباس از گیج و برلایندر، ۱۹۸۸ )

### مراحل فعالیتهای معلم:

مرحله ۱: پیش از عمل آموزش

مرحله ۲: پیش از عمل آموزش و ضمن عمل آموزش

مرحله ۳: ضمن عمل آموزش

مرحله ۴: ضمن عمل آموزش و پس از عمل آموزش

## فعالیت‌های معلم در مرحله ۱:

- تعیین هدف‌های آموزشی به صورت هدف‌های دقیق رفتاری
- تعیین ویژگی‌های ورودی یادگیرندگان به صورت رفتارهای ورودی و سنجش آغازین

## فعالیت‌های معلم در مرحله ۲:

□ مراجعه به یافته‌های روانشناسی یادگیری و استفاده از آنها برای بهبود روشهای آموزش و افزایش سطح و سرعت یادگیری دانش‌آموزان .

## فعالیت‌های معلم در مرحله ۳:

□ مراجعه به روشها و فنون مورد نیاز برای آموزش هدفهای گوناگون و به اجرا درآوردن آنها.

## فعالیت‌های معلم در مرحله ۴:

□ اجرای روشها و فنون ارزشیابی پیشرفت تحصیلی به منظور رفع نواقص روشهای یادگیری و آموزش و تعیین میزان یادگیری دانش آموزان و اثربخشی کار معلم

## فصل دوم:

# تهیه و تدوین هدفهای آموزشی

## هدف کلی

آشنایی با فرایند جریان هدف گزینی و هدف نویسی، انواع هدفهای آموزشی و طرز تهیه هدفهای آموزشی رفتاری.

## هدفهای دقیق یادگیری

از دانشجو انتظار می رود که پس از مطالعه و یادگیری مطالب این فصل بتواند:

❖ با استفاده از طرح تایلر و با ذکر منابع و ملاکهای هدف گزینی، فرایند جریان انتخاب هدفهای کلی و جزئی را در آموزش و پرورش توضیح دهد؛ به گونه ای که توضیحات او با طرح هفت مرحله ای تایلر کاملاً مطابقت داشته باشد.

❖ با استفاده از طرح تایلر و با ذکر منابع و ملاکهای هدف گزینی، فرایند جریان انتخاب هدفهای کلی و جزئی را در آموزش و پرورش توضیح دهد؛ به گونه ای که توضیحات او با طرح هفت مرحله ای تایلر کاملاً مطابقت داشته باشد.

❖ با استفاده از مثالهای کتاب، همه روشهای معمول بیان هدفهای آموزشی را نام ببرد .

❖ بدون کمک گرفتن از کتاب، تمام فواید استفاده از هدفهای رفتاری گفته شده در کتاب را بیان کند .

❖ با استفاده از مثالهای کتاب، هدف آموزشی رفتاری و هدف آموزشی غیر رفتاری را تعریف کند و دست کم یکی از تفاوتهای آنها را بیان کند .

❖ از میان فهرستی از ویژگیهای مختلف که در اختیار فراگیر گذاشته می شود، سه ویژگی مهم هدفهای رفتاری کامل را انتخاب کند .

❖ انواع هدفهای رفتاری را نام ببرد و از مثالهای کتاب برای هر یک از آنها دست کم یک هدف با مثال ارائه دهد.

❖ ارائه همه راههای نوشتن شرایط و ملاک عملکرد را با ذکر مثال و بدون استفاده از مثالهای کتاب را در هدفهای رفتاری شرح دهد.

❖ همه روشهای معمول بیان هدفهای آموزشی را توضیح دهید و برای هر یک از آنها دست کم پنج هدف آموزشی با استفاده از کتابهای راهنمای معلم، برای نمونه انتخاب کند.

❖ هر هدف غیر رفتاری را که به او داده می شود به هدف رفتاری تبدیل کند، به نحوی که کلیه ویژگیهای هدفهای رفتاری کامل در آن منظور شده باشد .

❖ با در اختیار داشتن یک کتاب درسی، از طریق تهیه جدول مشخصات برای آن کتاب و رعایت تمام نکات تهیه این نوع جدولها، روش تهیه هدفهای رفتاری آن درس را در عمل نشان دهد .

❖ مطالب انتقادی نوشته شده درباره کاربرد هدفهای رفتاری را به دقت بررسی کند و نکات منطقی و غیرمنطقی آنها را پیدا کند و نشان دهد .

❖ با استناد به دلایل منطقی خود و بدون ذکر مستقیم دلایل داده شده در کتاب، مقاله ای در دفاع از هدفهای رفتاری بنویسد؛ به نحوی که خواننده ی ناآشنا با این هدفها به طور منطقی متقاعد شود که کاربرد هدفهای رفتاری در آموزش کاری مفید است (حدود پنج صفحه).

❖ با استفاده از نظرهای موافق و مخالف کاربرد هدفهای رفتاری در آموزش، نظر انتقادی خود را در رابطه با محاسن و معایب این نوع هدفها، با ذکر دلیل در حدود سه صفحه توضیح دهد.

## منابع انتخاب هدفهای آموزشی

هنگام انتخاب هر هدف آموزشی، معلم باید پرسشهای زیر را

مورد توجه قرار دهد:

1 - چرا دانش آموزان باید به هدف مورد نظر برسند؟

2 - آیا دانش آموزان آمادگی کافی برای رسیدن به هدف مورد نظر

را دارند؟

3 - آیا امکانات آموزشی چنان هستند که دستیابی دانش آموزان را به

هدف آموزشی تضمین کنند؟

# طرح هفت مرحله ای هدف گزینی تایلر



# روش های بیان هدفهای آموزشی

## 1- فعالیتهای معلم:

مثال:

- آموزش مفهوم دایره ، وتر و کمان دایره
- جلب توجه دانش آموزان به بعضی از کارهای خیر

## 2- فعالیتهای دانش آموزان:

مثال:

- تمرین خط نستعلیق
- تمرین جمع

### -3 عنوان درس

مثال:

- علل جنگ جهانی اول
- قانون شکست نور

### -4 یادگیری دانش آموزان

مثال:

- هضم و فهم مطالب تازه توسط دانش آموزان
- آشنایی با دستور زبان

پرسش ۱: به نظر شما از بین هدفهای آموزشی گفته شده کدام نوع از همه بهتر است؟

پاسخ: یادگیری دانش آموزان

پرسش ۲: چرا بیان هدفهای آموزشی معلم بر حسب یادگیری دانش آموزان بهتر از بیان این هدفها بر حسب فعالیتهای دانش آموزان است؟

-هدفهای غیر

رفتاری

هدفهای آموزشی:

-هدفهای

رفتاری

-نمونه هدفهای غیر رفتاری :

از دانش آموز انتظار می رود که در پایان درس:

- ✓ تاریخ سلسله ساسانیان را بداند.
- ✓ انشا نویسی را خوب یاد بگیرد.
- ✓ معنی و مفهوم طبقه بندی کردن را بفهمد.
- ✓ دستور زبان فارسی را درک کند.

## -نمونه هدفهای رفتاری:

از دانش آموز انتظار می رود که در پایان درس:

- ✓ علت‌های مهم سقوط سلسله ساسانیان را توضیح دهد.
- ✓ تجارب مسافرت تابستانی خود را به صورت انشا به کلاس گزارش دهد.
- ✓ فایده طبقه بندی کردن اشیای مختلف را بیان کند و همچنین بتواند کتابهای کتابخانه مدرسه را بر حسب رنگ، اندازه، و یا حرف اول نام نویسنده طبقه بندی کند.
- ✓ فاعل، فعل و مفعول جمله های کتاب خود را معین کند و در جمله هایی که خود میسازد رعایت ترتیب فاعل، فعل و مفعول را بکند.

## فواید استفاده از هدفهای رفتاری:

- 1- آسان کردن کار طرح و اجرای آموزش برای معلم
- 2- آسان شدن عمل ارزشیابی معلم از آموخته
- 3- آرامش خاطر و یادگیری بیشتر مطالب توسط یادگیرنده به دلیل مشخص بودن انتظارات معلم

-فاعل

- فعل

-مفعول

## اجزاء هدفهای رفتاری:

### نمونه:

انتظار می رود که دانشجو بتواند بدون کمک گرفتن از کتاب، تمام فواید استفاده از هدفهای رفتاری گفته شده در کتاب را بیان کند.

ارزشیابی

ترکیب

تحلیل

کار بستن

فهمیدن

دانش

از دانشجو انتظار می رود که پس از مطالعه  
فصل دوم کتاب بتواند:

انتقاد از  
هدفهای رفتاری

منابع انتخاب  
هدفهای آموزشی

انواع هدفهای  
رفتاری

انواع هدفهای  
آموزشی

روش تهیه هدفهای  
رفتاری کامل

جدول  
مشخصات

فواید استفاده  
از هدفهای  
رفتاری

هدفهای آموزشی  
رفتاری

دانش

فهمیدن

کار بستن

تحلیل

ترکیب

ارزشیابی

■ با استفاده از طرح تایلر با ذکر منابع و ملاکهای هدف گزینی، فرایند جریان انتخاب هدفهای کلی و جزئی را در آموزش و پرورش توضیح دهد؛ به گونه ای که توضیحات او با طرح هفت مرحله ای تایلر کاملاً مطابقت داشته باشد.

منابع انتخاب هدفهای آموزشی

انواع هدفهای آموزشی

هدفهای آموزشی رفتاری

فواید استفاده از هدفهای رفتاری

جدول مشخصات

روش تهیه هدفهای رفتاری کامل

انتقاد از هدفهای رفتاری

انواع هدفهای رفتاری

دانش

فهمیدن

کار بستن

تحلیل

ترکیب

ارزشیابی

▪ با استفاده از مثالهای کتاب همه روشهای معمول بیان هدفهای آموزشی را نام ببرد .

انتقاد از هدفهای رفتاری

منابع انتخاب هدفهای آموزشی

انواع هدفهای رفتاری

انواع هدفهای آموزشی

روش تهیه هدفهای رفتاری کامل

جدول مشخصات

فواید استفاده از هدفهای رفتاری

هدفهای آموزشی رفتاری

دانش

فهمیدن

کار بستن

تحلیل

ترکیب

ارزشیابی

■ تمام فواید استفاده از هدفهای رفتاری گفته شده در کتاب را بدون کمک گرفتن از کتاب بگویند

منابع انتخاب هدفهای آموزشی

انواع هدفهای آموزشی

هدفهای آموزشی رفتاری

فواید استفاده از هدفهای رفتاری

جدول مشخصات

روش تهیه هدفهای رفتاری کامل

انواع هدفهای رفتاری

انتقاد از هدفهای رفتاری

دانش

فهمیدن

کار بستن

تحلیل

ترکیب

ارزشیابی

▪ با استفاده از مثالهای کتاب، هدف آموزشی رفتاری و هدف آموزشی غیر رفتاری را تعریف کند و دست کم یکی از تفاوتهای آنها را بیان کند .

انتقاد از هدفهای رفتاری

منابع انتخاب هدفهای آموزشی

انواع هدفهای رفتاری

انواع هدفهای آموزشی

روش تهیه هدفهای رفتاری کامل

جدول مشخصات

فواید استفاده از هدفهای رفتاری

هدفهای رفتاری آموزشی

دانش

فهمیدن

کار بستن

تحلیل

ترکیب

ارزشیابی

■ سه ویژگی مهم هدفهای رفتاری کامل را از میان فهرستی از ویژگیهای مختلف که در اختیار او گذاشته می شود انتخاب کند .

منابع انتخاب هدفهای آموزشی

انواع هدفهای آموزشی

هدفهای آموزشی رفتاری

فواید استفاده از هدفهای رفتاری

جدول مشخصات

روش تهیه هدفهای رفتاری کامل

انتقاد از هدفهای رفتاری

انواع هدفهای رفتاری

دانش

فهمیدن

کار بستن

تحلیل

ترکیب

ارزشیابی

▪ انواع هدفهای رفتاری را نام ببرد  
و از مثالهای کتاب برای هر یک از  
آنها دست کم یک هدف مثال  
بزند .

انتقاد از  
هدفهای رفتاری

منابع انتخاب  
هدفهای آموزشی

انواع هدفهای  
رفتاری

انواع هدفهای  
آموزشی

روش تهیه هدفهای  
رفتاری کامل

جدول  
مشخصات

فواید استفاده از  
هدفهای رفتاری

هدفهای آموزشی  
رفتاری

دانش

فهمیدن

کار بستن

تحلیل

ترکیب

ارزشیابی

▪ بدون استفاده از مثالهای کتاب، با ذکر  
مثالهایی که خود به دست می دهد، همه  
راههای نوشتن شرایط و ملاک عملکرد را  
در هدفهای رفتاری شرح دهد .

منابع انتخاب  
هدفهای آموزشی

انتقاد از  
هدفهای رفتاری

انواع هدفهای  
آموزشی

انواع هدفهای  
رفتاری

هدفهای آموزشی  
رفتاری

فواید استفاده از  
هدفهای رفتاری

جدول  
مشخصات

روش تهیه هدفهای  
رفتاری کامل

دانش

فهمیدن

کار بستن

تحلیل

ترکیب

ارزشیابی

▪ با در دست داشتن کتابهای راهنمای معلم همه روشهای معمول بیان هدفهای آموزشی را توضیح دهد و برای هر یک از آنها دست کم پنج هدف آموزشی را به عنوان نمونه انتخاب کند .

انتقاد از  
هدفهای رفتاری

منابع انتخاب  
هدفهای آموزشی

انواع هدفهای  
رفتاری

انواع هدفهای  
آموزشی

روش تهیه هدفهای  
رفتاری کامل

جدول  
مشخصات

فواید استفاده از  
هدفهای رفتاری

هدفهای آموزشی  
رفتاری

دانش

فهمیدن

کار بستن

تحلیل

ترکیب

ارزشیابی

■ هر هدف غیر رفتاری را که به او داده می شود، به هدف رفتاری تبدیل کند، به نحوی که کلیه ویژگیهای هدفهای کامل رفتاری در آن منظور شوند .

انتقاد از  
هدفهای رفتاری

انواع هدفهای  
رفتاری

روش تهیه هدفهای  
رفتاری کامل

جدول  
مشخصات

فواید استفاده از  
هدفهای رفتاری

هدفهای آموزشی  
رفتاری

منابع انتخاب  
هدفهای آموزشی

انواع هدفهای  
آموزشی

دانش

فهمیدن

کار بستن

تحلیل

ترکیب

ارزشیابی

■ با در اختیار داشتن یک کتاب درسی، از طریق تهیه جدول مشخصات برای کتاب و رعایت تمام نکات تهیه این نوع جدولها، روش تهیه هدفهای رفتاری آن را عملاً نشان دهد

انتقاد از  
هدفهای رفتاری

منابع انتخاب  
هدفهای آموزشی

انواع هدفهای  
رفتاری

انواع هدفهای  
آموزشی

روش تهیه هدفهای  
رفتاری کامل

جدول  
مشخصات

فواید استفاده از  
هدفهای رفتاری

هدفهای آموزشی  
رفتاری

دانش

فهمیدن

کار بستن

تحلیل

ترکیب

ارزشیابی

■ مطالب انتقادی نوشته شده درباره کاربرد هدفهای رفتاری را به دقت بررسی کند و نکات منطقی و غیرمنطقی آنها را پیدا کند و نشان دهد

انتقاد از هدفهای رفتاری

منابع انتخاب هدفهای آموزشی

انواع هدفهای رفتاری

انواع هدفهای آموزشی

روش تهیه هدفهای رفتاری کامل

جدول مشخصات

فواید استفاده از هدفهای رفتاری

هدفهای آموزشی رفتاری

دانش

فهمیدن

کار بستن

تحلیل

ترکیب

ارزشیابی

■ با استناد به دلایل منطقی خود و بدون ذکر مستقیم دلایل داده شده در کتاب، مقاله ای در دفاع از هدفهای رفتاری بنویسد؛ به نحوی که خواننده ناآشنا با این هدفها بطور منطقی متقاعد شود که کاربرد هدفهای رفتاری در آموزش کاری مفید است (حدود پنج صفحه) .

انتقاد از هدفهای رفتاری

منابع انتخاب هدفهای آموزشی

انواع هدفهای رفتاری

انواع هدفهای آموزشی

روش تهیه هدفهای رفتاری کامل

جدول مشخصات

فواید استفاده از هدفهای رفتاری

هدفهای آموزشی رفتاری

دانش

فهمیدن

کار بستن

تحلیل

ترکیب

ارزشیابی

▪ با استفاده از نظرهای موافق و مخالف کاربرد هدفهای رفتاری در آموزش، نظر انتقادی خود را در رابطه با محاسن و معایب این نوع هدفها، با ذکر دلیل در حدود سه صفحه توضیح دهد .

انتقاد از هدفهای رفتاری

منابع انتخاب هدفهای آموزشی

انواع هدفهای رفتاری

انواع هدفهای آموزشی

روش تهیه هدفهای رفتاری کامل

جدول مشخصات

فواید استفاده از هدفهای رفتاری

هدفهای آموزشی رفتاری

# روش تهیه هدفهای رفتاری کامل (براساس نظر رابرت میگر)

## 1- عملکرد

بیان هدف به صورت عینی و قابل مشاهده و قابل اندازه گیری،  
یعنی برحسب عملکرد دانش آموز

## 2- شرایط عملکرد

توصیف شرایطی که با توجه به آن یادگیرنده باید عملکرد  
خود را نشان دهد.

## - 3 ملاک عملکرد

ملاکها یا معیارهایی که به وسیله آن میزان پیشرفت یادگیرنده در رسیدن به هدفها سنجیده می شود.

دانش آموز باید بتواند، با استفاده از فهرستی از نام شعرای پانصد سال بعد از اسلام که معلم در اختیار او می گذارد، نام شعرای سیصد سال اول بعد از اسلام را **انتخاب کند**. دانش آموز باید این انتخاب را با **حداقل هشتاد درصد** صحت انجام

دهد

با استفاده از فهرستی از نام شعرای پانصد سال بعد از اسلام که

معلم در اختیار او می گذارد:

- شرایط عملکرد

- با حداقل هشتاد درصد صحت

- ملاک عملکرد

- انتخاب کند

- عملکرد

## چگونگی تعیین شرایط عملکرد:

هنگام نوشتن هر هدف آموزشی سؤالهای زیر را مطرح کنید و با توجه به جواب آنها شرایط هدفها خود را بنویسید.

1- یادگیرنده هنگام انجام عملکرد چه وسایل منابع و امکاناتی را در

اختیار خواهد داشت؟ شرایط عملکرد پس از تعیین این موارد

مشخص می شوند. مثال: دانشجو باید بتواند با استفاده از فرمول

**ضرب همبستگی**، در مدت ۱۵ دقیقه، ضرب همبستگی بین دو

دسته از اعداد را حساب کند.

2- یادگیرنده هنگام انجام عملکرد از کاربرد چه وسایل و منابعی محروم خواهد بود؟ مثال: دانش آموز باید بتواند شعری را که در کتاب فارسی او نوشته شده است بدون غلط از **حفظ** بگوید.

3- یادگیرنده در چه شرایط یا اوضاع و احوالی به انجام عملکرد خواهد پرداخت؟ مثال: دانش آموزان باید بتواند در **یک روز آفتابی و در زمین آسفالت، صد متر را در ۱۰ ثانیه بدود.**

## چگونگی تعیین ملاک یا معیار عملکرد:

افزودن کلمه یا کلمه هایی به هدفها که میزان موفقیت یا دقت

یادگیرنده را نشان می دهد .

## مشخص کردن حداقل سطح یا مقدار عملکرد مورد قبول:

1- با استفاده از محدوده زمانی: یعنی از طریق محدود کردن زمان

انجام عملکرد. مثال: دانشجو باید بتواند با استفاده از فرمول ضرب همبستگی، حداکثر در

مدت ۱۵ دقیقه، ضرب همبستگی بین دو دسته از اعداد را که معلم به او می دهد حساب کند.

2- با توجه به تعداد پاسخها: یعنی از طریق تعیین پاسخهای درست دانش آموز باید بتواند، از میان فهرستی از نام شعرا و نویسندگان گذشته ایران که معلم در اختیار او می گذارد، حداقل نام پنج شاعر و نویسنده دوره غزنویان را نام ببرد. واحد شمارش عملکرد دانش آموز می تواند تعداد کلمات، جملات، پاراگرافها یا صفحات باشد .

3- با توجه به درصد یا نسبت: یعنی ذکر درصد یا نسبت پاسخها دانش آموز باید بتواند، بدون کمک معلم با هر کس دیگر **حداقل نود درصد** مسائلی را که معلم به او می دهد درست حل کند .

4- با توجه به ویژگیهای عملکرد: مشخص کردن ویژگیهای مهم  
عملکرد درست بادگیرنده باید با استفاده از یک ترازوی دقیق که در  
اختیار او گذاشته می شود، مواد شیمیایی را تا میلی گرم اندازه گیری  
کند.

دانشجوی درس روانشناسی تربیتی باید بتواند بدون استفاده از  
کتاب و مأخذ دیگر برای یک موضوع درسی که معلم در اختیار او  
می گذارد، دست کم پنج هدف رفتاری کامل بنویسد.

# روش گرانلد در تهیه هدفهای آموزشی:

- 1- نوشتن هدفها به صورت کلی و غیررفتاری
- 2- فهرست کردن نمونه رفتارهایی که نشان می دهد دانش آموز به هدف مورد نظر دست یافته است
- 3- تعیین هدفهای دقیق

اهمیت ندادن به عمل تعریف کردن، بیان کردن، یا تشخیص  
دادن تأکید بر اطمینان معلم از اینکه یادگیرنده واقعاً اصطلاحات را  
فهمیده است امکان برگزیدن اعمال دیگر مبنی بر فهم دانش آموز از  
سوی معلم

**روش هدف گزینی میگر برای هدفهای رفتاری مفیدتر است**

**روش هدف گزینی گرانلد برای هدفهای شناختی مفیدتر است**

## انواع هدفهای آموزشی رفتاری:

1- هدفهای پایانی یا نهایی

2- هدفهای ورودی

3- هدفهای واسطه ای یا بین راه

# انواع هدفهای آموزشی رفتاری (برای درس زبان انگلیسی)

❖ هدفهای پایانی یا نهایی

نمونه:

-دانش آموز باید بتواند یک کتاب انگلیسی را بخواند و مطالب آن را به زبان فارسی برگرداند.

-دانش آموز باید بتواند با معلم خود درباره یکی از مسائل آموزشگاه گفت و شنودی به زبان انگلیسی انجام دهد.

## ❖ هدفهای واسطه ای یا بین راه

- دانش آموز باید بتواند فاعل و فعل را در جمله های انگلیسی تعیین کند.

- دانش آموز باید بتواند فرق بین جمله معلوم و جمله مجهول را در انگلیسی توضیح دهد و جمله های معلوم را به مجهول تبدیل کند.

## ❖ هدفهای ورودی

- دانش آموز باید بتواند الفبای انگلیسی را بنویسد و بخواند.

- دانش آموز باید بتواند کلمات انگلیسی را بخواند.

## نظریات موافق و مخالف کاربرد هدفهای رفتاری

### □ نظریات موافق:

- 1- به معلم و یادگیرندگان نشان می دهد که در انجام فعالیتهای خود دنبال چه چیزی باشند.
- 2- در میان موضوعهای درسی نوعی توالی منطقی ایجاد می کند.
- 3- وسایل دقیق اندازه گیری و سنجش بازده هایی یادگیری را فراهم می آورند.
- 4- به معلم امکان می دهند تا تعیین کند که آنچه یادگیری قرار بوده بیاموزند، به خوبی یاد گرفته اند یا نه؟

## □ نظرهای مخالف:

- 1- این هدفها یادگیرندگان را به یادگیری اطلاعات و مهارتهای جزئی محدود می کنند و آنان را از دستیابی به هدفهای مهمتر آموزش مانند: خلاقیت، قضاوت منتقدانه باز می دارند.
- 2- استفاده از این هدفها کاری غیرانسانی است، زیرا هدفهای انسان گرایانه قابل تبدیل به هدفهای رفتاری نیستند و مشغولیت ذهنی معلمان به هدفهای رفتاری، غایتهای پرورشی را مخدوش می کند.

3- این هدفها باعث محدود شدن فعالیت آموزشی و یادگیری می شوند؛ زیرا هدفهای از پیش تعیین شده سبب می شوند که پیامدهای پیش بینی نشده آموزشی - که گاه بسیار مهم هستند - نمایان نشوند.

## فصل سوم:

# طبقه بندی هدفهای آموزشی

## هدف کلی

آشنایی با سطوح مختلف یادگیری از راه شناخت حوزه ها و طبقات  
گوناگون هدفهای آموزشی

## هدفهای دقیق یادگیری

از دانشجو انتظار می رود که پس از مطالعه و یادگیری مطالب این فصل بتواند:

- ❖ فایده طبقه بندی هدفهای آموزشی را از لحاظ بالا بودن کیفیت هدفهای آموزشی معلم بیان کند.
- ❖ حوزه های سه گانه ساده گیری را به اختصار توضیح دهد و برای هر یک از آنها مثالی ذکر کند.
- ❖ طبقات ششگانه حوزه شناختی را توضیح دهد.

❖ برای هر یک از طبقات حوزه شناختی یک هدف آموزشی رفتاری بنویسد.

❖ هر هدف آموزشی را که در اختیار او گذاشته می شود با مراجعه به جدول ۱-۳ طبقه بندی کند.

❖ برای یکی از درسهای یک کتاب دوره ابتدایی یا راهنمایی

❖ هدفهای رفتاری لازم در سطوح مختلف طبقات حوزه شناختی بنویسد.

❖ عنوانهای طبقات حوزه عاطفی و حوزه روانی- حرکتی را نام ببرد و

این طبقات را به اختصار توضیح دهد.

طبقه بندی هدفهای آموزشی معروف به طبقه بندی بلوم

1- حوزه یا حیطة شناختی

2- حوزه عاطفی

3- حوزه روانی - حرکتی

## 1- حوزه شناختی

شامل: دانش و معلومات و تواناییها و مهارتهای ذهنی

### نمونه های اهداف کلی از حوزه شناختی:

از دانشجوی روانشناسی تربیتی انتظار می رود که در پایان

دوره آموزشی بتواند:

- اصول و قوانین روانشناسی یادگیری را در طراحی فعالیتهای

آموزشی خود مورد استفاده قرار دهد.

-عناصر و اجزای شیوه های مختلف ارزشیابی را برای سنجش  
آمادگی دانش آموزان، تشخیص مشکلات یادگیری و تعیین میزان  
پیشرفت یادگیرندگان تحلیل کند.

-روشها و فنون گوناگون آموزشی را متناسب با هدفهای مختلف  
آموزشی نقد و بررسی کند.

## 2- حوزه عاطفی

شامل: علاقه، انگیزش، نگرش، قدردانی و ارزشگذاری

**نمونه های اهداف کلی از حوزه عاطفی:**

- دانشجو باید از مطالعه منابع مختلف درباره مسائل روان شناسی

تربیتی لذت ببرد.

-دانشجو باید برای یافته های علم روانشناسی یادگیری، که کار آموزش را آسان می کند، ارزش قائل شود و به روان شناسانی که در راه کشف یافته های جدید روان شناسی می کوشند، احترام بگذارد.

-دانشجو باید در مقابل دیگران که با نظر او مخالف اند بردباری نشان دهد.

## 3- حوزه روانی - حرکتی

شامل: فعالیتهایی که بیشتر جنبه جسمانی دارند.

### نمونه های اهداف کلی از حوزه روانی - حرکتی:

- دانش آموز باید بتواند ۱۰۰ متر را در ۱۰ ثانیه بدود.
- دانش آموز باید بتواند در هر ۵ دقیقه ۶۰ کلمه را با کمتر از ۴ اشتباه تایپ کند.
- دانشجو باید بتواند در یک خیابان اصلی در فاصله ۳ چهار راه به طور صحیح اتومبیل براند، بدون این که مرتکب خلاف شود.

# طبقه بندی هدفهای آموزشی:

حوزه شناختی

```
graph TD; A([حوزه شناختی]) --> B[1- دانش]; A --> C[2- تواناییها و مهارتهای ذهنی];
```

1- دانش

2- تواناییها و مهارتهای ذهنی

## 1-دانش

شامل یادآوری (بازخوانی و بازشناسی) امور جزئی و کلی،  
روشها و فرایندها، الگوها، ساختها یا موقعیتهاست .  
در واقع حفظ و نگهداری ذهنی مطالبی است که قبلا آموخته  
شده است .

## خرده طبقات دانش:

### 1.1. دانش امور جزئی.

1.1.1. دانش اصطلاحات

1.1.2. دانش واقعیتهای مشخص

### 1.2. دانش راهها و وسایل برخورد با امور جزئی.

1.2.1. دانش امور قراردادی

1.2.2. دانش روالها و توالیها

1.2.3. دانش طبقه بندی و طبقات

1.2.4. دانش ملاکها

1.2.5. دانش روشها یا روش شناسی

## 1.3. دانش امور کلی و مسائل انتزاعی یک رشته

1.3.1. دانش اصلها و تعمیم ها

1.3.2. دانش نظریه ها و ساختها

## تواناییها و مهارتهای ذهنی

### **2- فهمیدن:**

درک مطالبی که از طریق آن فرد هدف اصلی مطلب مورد نظر را در می یابد.

### **شامل ۳ زیر طبقه:**

**(1 ترجمه، انتقال معنی از شکلی از گفتار به شکلی دیگر**

▪ توانایی برگرداندن مطلبی مفصل به شکلی خلاصه و انتزاعی

▪ توانایی بیان مطلبی انتزاعی مانند یک قانون یا اصل؛ با ارائه چند مثال عینی و ملموس

2) تفسیر: توضیح یا بیان مطالب از طریق معنی کردن یا دادن مثالها  
یا خلاصه ای از آنها

■ توانایی تشخیص و بیان نتیجه گیریهای درست و نادرست از  
مجموعه ای از اطلاعات

■ توانایی درک و بیان اندیشه اصلی یک اثر یا یک مطلب به صورت  
خلاصه

(3) برون یابی یا استخراج: بسط دادن اطلاعات فراتر از معلومات موجود

■ توانایی پیش بینی یا برآورد نتایج اقدامات مختلف

■ توانایی تشخیص دادن عواملی که دارای نتایج نادرست هستند

## 3- کاربرد یا کاربرستن

استفاده از مطالب انتزاعی (اندیشه های کلی، قواعد اجرایی و

روشهای کلی) در موقعیتهای عینی و عملی

- توانایی استفاده از اصول و قوانین یادگیری در آموزش کلاسی
- توانایی استفاده از محاسبات ریاضی در موقعیتهای عملی زندگی

## 4-تحلیل

شکستن یک مطلب یا یکم موضوع، به اجزا یا عناصر تشکیل دهنده آن؛ به گونه ای که سلسله مراتب اندیشه ها به صورتی روشن نشان داده شود و روابط میان اندیشه های بیان نشده مشخص شوند.

شامل ۳ زیر طبقه:

#### 1-4 تحلیل عناصر:

- توانایی تشخیص واقعیتها از فرضیه ها
- توانایی تشخیص فرضهای بیان نشده در یک مطلب خواندنی

#### 2-4 تحلیل روابط:

- توانایی تشخیص روابط علت و معلولی از سایر روابط

## 3-4 تحلیل روابط سازمانی

■ توانایی تشخیص دیدگاهها یا تعصب های نویسنده در بیان واقعیت های تاریخی

■ تشخیص فنون مورد استفاده در مطالب ترغیبی، مانند: تبلیغات تجاری، تبلیغات سیاسی

## 5- ترکیب

کنار یکدیگر گذاشتن عناصر و اجزا برای ایجاد یک کل یکپارچه. تولید طرح یا ساختی که قبلا بدین شکل وجود نداشته است.

ترکیب همان فعالیت ذهنی است که به آفرینندگی یا خلاقیت معروف است.

## شامل ۳ زیر طبقه:

### 1-5 تولید یک اثر بی همتا یا منحصر به فرد:

- توانایی نوشتن داستان، مقاله یا شعر ابتکاری
- توانایی بیان تجارب شخصی به طور مؤثر

### 2-5 تولید یک نقشه یا یک مجموعه اقدامات پیشنهادی:

- توانایی پیشنهاد دادن راههای آزمودن فرضیه ها
- توانایی طرح ریزی یک طرح آموزشی برای تدریس در موقعیتی ویژه

## 3-5 استنتاج مجموعه ای از روابط انتزاعی:

- توانایی تدوین یک نظریه یادگیری قابل استفاده در آموزش کلاسی
- توانایی انجام اکتشاف ریاضی و تدوین اصول و قوانین ریاضی
- داوری درباره ارزش مطالب و موضوعات برای مقاصد معین

## **-6 ارزشیابی** **شامل ۲ زیر طبقه:**

### **1-6 داوری بر اساس شواهد درونی:**

- توانایی کاربرد ملاکهای داده شده (برحسب معیارهای درونی) برای قضاوت یک اثر
- توانایی نشان دادن اشتباهات منطقی یک بحث

### **2-6 داوری بر اساس ملاکهای بیرونی:**

- توانایی مقایسه و ارزیابی نظریه ها، تعمیم ها و واقعیتها درباره فرهنگهای مختلف
- توانایی تشخیص و ارزیابی ارزشهای ملحوظ در اقدامات مختلف

# نمودار طبقه بندی هدفهای آموزشی

ارزشیابی

ترکیب

ترکیب

تحلیل

کار بستن

فهمیدن

دانش

تحلیل

کار بستن

فهمیدن

دانش

تحلیل

کار بستن

فهمیدن

دانش

کار بستن

فهمیدن

دانش

دانش

دانش

دانش

## طبقه بندی هدفهای آموزشی :

### ❖ حوزه عاطفی

- 1-دریافتن (توجه کردن): آگاه شدن از چیزی در محیط و توجه کردن به آن
- 2-پاسخ دادن: یادگیرنده علاوه بر توجه به امور، به آنها پاسخ هم می دهد (دست زدن برای بازیگران پس از نمایش)

**3- ارزشگذاری: ترجیح دادن چیزی بر چیز دیگر توسط یادگیرنده**

(ترجیح رفتن به سینما به جای رفتن به کنسرت)

**4- سازماندهی ارزشها: سازمان یافتن ارزشها توسط یادگیرنده و قرار**

دادن ارزش های جدید به ترتیب ارجحیت

**5- تشخیص: عمل یادگیرنده طبق ارزشهای خود به نحوی که رفتار او**

نشان دهنده شخصیت ،جهان بینی و فلسفه مختص به او باشد .

## طبقه بندی هدفهای آموزشی:

### ❖ حوزه روانی - حرکتی

1- حرکت بازتابی: اعمالی که به طور غیرارادی در پاسخ به

محرکهای خاصی رخ میدهند؛ مانند پلک به هم زدن

2- حرکتهای اساسی: الگوهای حرکتی ذاتی که از ترکیب حرکات

بازتابی تشکیل می شوند؛ مانند راه رفتن، دویدن و پریدن

**3- تواناییهای ادراکی:** برگرداندن محرکهایی که از راه حواس دریافت می شوند به حرکات مناسب؛ مانند پیروی از دستورات شفاهی، حفظ تعادل و پرش از روی طناب

**4- تواناییهای فیزیکی (بدنی):** حرکات اساسی مورد نیاز برای انجام دادن حرکات ماهرانه؛ مانند وزنه برداری، رساندن انگشتان دست به نوک پا

**5- حرکتهای ماهرانه:** حرکات ماهرانه تر که نیازمند به میزان

معینی از کارآمدی است؛ مانند الگوهای حرکتی مورد نیاز در ورزشها و هنرهای ظریف

**6- ارتباط غیر کلامی:** توانایی ایجاد ارتباط از طریق حرکات بدنی؛

مانند حرکات دست و حرکات چهره ای

## فصل چهارم:

# رفتار ورودی و سنجش آغازین

## هدف کلی

آشنایی با آمادگیهای مختلف یادگیرندگان یا ویژگیهای ورودی آنان و  
روش تهیه رفتارهای ورودی و سنجش آغازین

## هدفهای دقیق یادگیری

از دانشجو انتظار می رود که پس از مطالعه و یادگیری مطالب این فصل بتواند:

- ❖ رفتار ورودی را تعریف کند و از طریق مقایسه آن با رفتار نهایی و با ذکر مثال شباهتها و تفاوتهای بین آنها را بیان کند.
- ❖ رابطه رفتار ورودی با هدف نهایی را بیان کند و تاثیر رفتار ورودی بر یادگیری هدف نهایی را توضیح دهد.

❖ برای درسی که هدفهای رفتاری آن را خود تهیه کرده است رفتارهای ورودی لازم را بنویسد.

❖ ویژگیهای ورودی شناختی، عاطفی و روانی - حرکتی را شرح دهد و روابط آنها را با یکدیگر توضیح دهد.

❖ سنجش آغازین را تعریف کند و فرق آن را با پیش آزمون توضیح دهد.

- ❖ فایده اجرای پیش آزمون را همراه با سنجش آغازین در ابتدای درس توضیح دهد و نتیجه آرمانی حاصل از این کار را بیان کند.
- ❖ روش برخورد درست معلم را با کمبود ویژگیهای ورودی شناختی و روانی - حرکتی دانش آموزان توضیح دهد .
- ❖ شیوه ها و فنون ایجاد علاقه و انگیزش را در یادگیرندگان از طریق ذکر مثالهای عملی توضیح دهد.

## تعریف رفتار ورودی:

- هدف ورودی یا رفتار ورودی با آمادگی فرد برای یادگیری هدفهای آموزشی (نهایی و بین راه) اشاره کند.
- آنچه یادگیرنده قبلاً آموخته است و برای یادگیری مطلب تازه پیش نیاز محسوب می شود.
- کلیه تجربه های مثبت و منفی یادگیرنده از آموخته های قبلی او که بر یادگیری مطلب تازه موثرند.

## رفتارهای ورودی شامل سه جنبه:

- 1- شناختی
- 2- عاطفی
- 3- روانی - حرکتی

## رفتار نهایی (هدف آموزشی)

یادگیرنده باید بتواند از روی ساعت دیواری، وقت را با

- حداکثر یک دقیقه اشتباه، با صدای بلند بخواند

## رفتارهای ورودی :

یادگیرنده باید بتواند:

- از دوشی کوچکترین آنها را انتخاب کند، مثلاً از دو عقربه ساعت، عقربه کوچک را نشان دهد.
- سمت عقربه را تشخیص دهد، مثلاً در جواب این سوال که «عقربه کوچک چه عددی را نشان می دهد؟» جواب درست بدهد.
- دستورات شفاهی را اجرا کند، مثلاً «شماره ای را در داخل چهار گوش بنویس»
- اعداد ۱ تا ۶۰ را تشخیص دهد، بنویسد و بخواند.
- یک یک و پنج پنج تا ۶۰ بشمارد.

# سلسله مراتب یادگیری یا تحلیل تکلیف از وول فولک (1987)

انجام یک پژوهش کتابخانه ای و تهیه یک مقاله پژوهشی

انتقال نتیجه گیریها  
و اندیشه ها به دیگران  
از طریق نوشتن

نتیجه گیری از  
اطلاعات  
جمع آوری شده

خواندن و  
فهمیدن مطالب

استفاده از فهرست  
مطالب و فهرست  
راهنمای کتابها  
برای یافتن  
مطالب و موضوعها

استفاده از برگه دان  
کتابخانه برای  
یافتن منابع

توانایی تنظیم  
گزارش پژوهشی

تشخیص واقعیتها  
از عقاید

استفاده از  
فرهنگ لغات

توانایی پیدا کردن  
کلمات به  
طور الفبایی

آشنایی با نظام  
طبقه بندی  
کتابها و کتابخانه

توانایی تنظیم  
گزارش پژوهشی

تشخیص واقعیتها  
از عقاید

استفاده از  
فرهنگ لغات

توانایی پیدا کردن  
کلمات به  
طور الفبایی

آشنایی با نظام  
طبقه بندی  
کتابها و کتابخانه

## سنجش آغازین

نوعی ارزشیابی تشخیصی است شامل آزمونها و امتحانات پیشرفت تحصیلی که وسیله اندازه گیری رفتارهای ورودی و تشخیص کمبودهای یادگیریهای پیش نیاز دانش آموزان است.

## تفاوت سنجش آغازین با پیش آزمون

پیش آزمون که بیشتر برای مقاصد پژوهش مورد استفاده قرار می گیرد، همان آزمون نهایی درس یا آزمون هدفهای نهایی آموزش، یا فرم موازی یعنی شبیه و معادل آن است که پیش از آغاز درس به یادگیرندگان داده می شود. هدف از اجرای پیش آزمون، تعیین میزان اطلاعات یادگیرنده از مطالبی است که قرار است آموزش داده شوند، اما سنجش آغازین نه به این منظور، بلکه برای اندازه گیری میزان تسلط یادگیرنده بر پیش نیازهای درس تازه یعنی همان رفتارهای ورودی مبتنی است.

راههای مقابله با شکل کمبود رفتارهای ورودی شناختی و  
روانی - حرکتی :

1- آموزش ترمیمی یا آموزش جبرانی به صورت فردی

2- تغییر شکل تکلیف یادگیری به صورتی که پیش نیازهای

متفاوتی را ایجاب کند

3- تغییر هدفها و محتوای درس

# ویژگیهای ورودی عاطفی

نشان دهنده انگیزش یادگیری یا همان علاقه به درس

تجربه های موفقیت آمیز و یا شکست آمیز دانش آموز  
در سالهای نخست یادگیری آموزشی

شکل دهنده تصورات او در رابطه با تواناییهایش  
=عاطفه مربوط به موضوع درسی

عاطفه مربوط به آموزشگاه

مفهوم خود - تحصیلی

## فنون ایجاد علاقه و انگیزش در یادگیرندگان:

- 1- آنچه را که یادگیرندگان به عنوان هدف آموزشی انتظار دارید در آغاز درس به طور دقیق به آنان بگویید و در آنان نسبت به نتایج یادگیری انتظارات مثبتی ایجاد کنید.
- 2- از تشویقهای کلامی استفاده کنید.
- 3- از امتحانات و آزمونها، به عنوان وسیله‌ای برای ایجاد انگیزش در یادگیرندگان، استفاده کنید.
- 4- مطالب و موضوعهای درسی را از ساده به دشوار ارائه دهید.

5- از ایجاد رقابت، چشم و هم چشمی در میان دانش آموزان جلوگیری کنید.

6- پیامدهای منفی مشارکت یادگیرندگان در فعالیت، یادگیری را کاهش دهید.

7- به یادگیرندگان، مسائل و تکالیفی بدهید که نه خیلی ساده و نه خیلی دشوار باشند.

8- تا آنجا که ممکن باشد مطالب درسی را به صورت معنی دار و در ارتباط با موقعیتهای زندگی ارائه دهید و در حد امکان در انجام فعالیتهای آموزشی به یادگیرندگان آزادی عمل دهید.

# فصل پنجم:

## تعریف و انواع یادگیری

## هدف کلی

آشنایی با تعریف جامعی از یادگیری و یکی از معروفترین طبقه بندیهای  
انواع یادگیری

## هدفهای دقیق یادگیری

از دانشجو انتظار می رود که پس از مطالعه و یادگیری مطالب این فصل بتواند:

- ❖ تعریف یادگیری داده شده در این فصل را از حفظ بیان کند و تمام ویژگیهای مهم این تعریف را با ذکر مثال توضیح دهد.
- ❖ رفتار و عملکرد را تعریف کند و تفاوت آنها را با یکدیگر و با یادگیری توضیح دهد.

❖ یادگیری، تفکر و تجربه را با هم مقایسه کند و شباهتها و تفاوت‌های آنها را شرح دهد.

❖ یادگیری عمدی و یادگیری اتفاقی را توضیح و رابطه آنها را با یکدیگر شرح دهد.

❖ انواع یادگیری گانیه را به ترتیب نام ببرد، درباره همه آنها توضیح دهد و در رابطه با یادگیری آموزشگاهی و برای هر یک از آنها یک مثال ذکر کند.

❖ انواع یادگیری گانه را طبقات هدفهای آموزشی بلوم مقایسه کند  
و رابطه بین آنها را شرح دهد.

❖ انواع بازده یادگیری را تعریف و برای هر یک از آنها مثالی ذکر  
کند.

## تعریف یادگیری :

یادگیری یعنی ایجاد تغییر نسبتاً پایدار در رفتار بالقوه یادگیرنده، مشروط بر آن که این تغییر بر اثر اخذ تجربه رخ دهد .

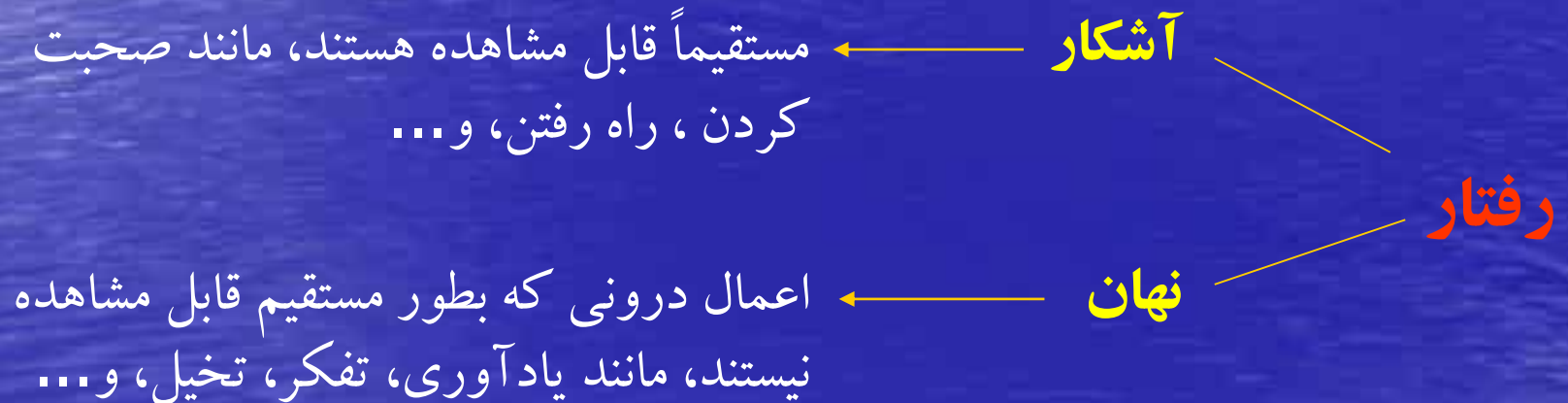
## ویژگیهای مهم تعریف:

- 1- تغییر
- 2- تغییر نسبتاً پایدار
- 3- تغییر نسبتاً پایدار در رفتار بالقوه
- 4- تغییر نسبتاً پایدار در رفتار بالقوه بر اثر تجربه

## تفاوت یادگیری در رفتار:

### یادگیری:

نوعی توانایی است که در فرد ایجاد می شود که تنها از طریق مراجعه به رفتار آشکار فرد می توان از آن اطلاع حاصل کرد.



## تفاوت رفتار با عملکرد:

**رفتار:** به هر گونه عمل شخص گفته می شود

**عملکرد:** به نتیجه عمل فرد اشاره می کند

## تفاوت یادگیری و تفکر:

**تفکر** نوعی رفتار نهانی است که هم محصول یادگیری است و

هم جزو تجاربی است که به **یادگیری** می انجامد.

## پرسش:

پیش از ادامه مطلب به پرسش زیر جواب دهید:

شما در فصل اول این کتاب با تعریف آموزش آشنا شدید. در فصل حاضر تعریف یادگیری را آموختید. آیا به نظر شما این دو فرآیند با هم تفاوت دارند؟ اگر جواب شما مثبت است تمام تفاوت‌های بین آنها را مشخص کنید.

## انواع یادگیری از نظر گانیه:

- 1- یادگیری علامتی
- 2- یادگیری محرک - پاسخ
- 3- یادگیری زنجیره ای
- 4- یادگیری کلامی یا تداعی کلامی
- 5- یادگیری تمیز دادن محرکها
- 6- یادگیری مفهوم
- 7- یادگیری قانون یا اصل
- 8- حل مسئله

# انواع بازده های یادگیری از نظر گانیه

## 1- مهارت های ذهنی

الف - تمیز دادن

ب - مفهوم آموزشی

پ - یادگیری قانون

ت - یادگیری قاعده های سطح بالاتر

## 2- راهبردهای شناختی

## 3- اطلاعات کلامی

## 4- مهارت های حرکتی

## 5- نگرش ما

## فصل ششم:

# یادگیری از راه شرطی شدن

## هدف کلی

آشنایی با یادگیری از راه شرطی شدن کلاسیک (پاسخگر) و شرطی شدن وسیله ای (کنشگر) و چگونگی استفاده از آنها در آموزش

## هدفهای دقیق یادگیری

از دانشجو انتظار می رود که پس از مطالعه و یادگیری مطالب این فصل بتواند:

❖ فرآیند جانشین سازی محرک را در نظریه شرطی سازی کلاسیک پاولفی توضیح دهد.

❖ با ذکر یک مثال، مراحل شرطی شدن پاسخ بازتابی را شرح دهد.

❖ شرطی شدن سطح بالاتر را توضیح دهد و یک نمونه آموزشی برای این نوع شرطی شدن ذکر کند.

❖ تقویت و خاموشی را در شرطی شدن پاسخگر و شرطی شدن کنشگر و توضیح دهد و تفاوت آنها را بیان کند.

❖ تعمیم و تمیز را در شرطی شدن پاسخگر و شرطی شدن کنشگر توضیح دهد و تفاوت آنها را بیان کند.

❖ با ذکر مثال، نحوه استفاده از خاموشی را در رفع واکنشهای هیجانی نامطلوب و رفتارهای کنشگر نامطلوب، شرح دهد.

❖ تفاوت بین رفتار پاسخگر و رفتار کنشگر را با ذکر مثال توضیح دهد .

❖ فرآیند شرطی شدن کنشگر را با ذکر مثال توضیح دهد .

❖ تقویت مثبت، تقویت منفی، تقویت کننده مثبت، و تقویت کننده منفی را با ذکر مثال توضیح دهد .

❖ تشبیه را تعریف کند و تفاوت آن را با تقویت منفی، از طریق ذکر مثال توضیح دهد .

- ❖ قانون اثر ثورن دایک را تعریف کند و تقویت آن را با قانون شرطی شدن رفتار بازتابی پاولف و تقویت مثبت اسکینر توضیح دهد.
- ❖ عوامل کنترل کننده رفتار را در شرطی سازی پاسخگر و شرطی سازی کنشگر، توضیح دهد.
- ❖ روش آموزش بازخورد زیستی را با ذکر مثال توضیح دهد و کاربردهای درمانی آن را بیان کند.

# یادگیری رفتارهای بازتابی از راه شرطی سازی کلاسیک (شرطی سازی

## پاسخگر)

### شکل 6-1 فرایند شرطی شدن کلاسیک پاولفی

محرک شرطی (زنگ)	→	عدم پاسخ با پاسخ متفاوت با ترشح بزاق	پیش از شرطی شدن
محرک	→	پاسخ غیرشرطی غیرشرطی	
محرک شرطی (غذا) (زنگ)	→	(ترشح بزاق)	ضمن شرطی شدن
محرک غیرشرطی (غذا)	→	پاسخ غیرشرطی (۱) (ترشح بزاق)	
محرک شرطی (زنگ)	→	پاسخ شرطی (ترشح بزاق)	پس از شرطی شدن

## شکل 6-2 شرطی شدن سطح بالاتر

شرطی شدن سطح اول

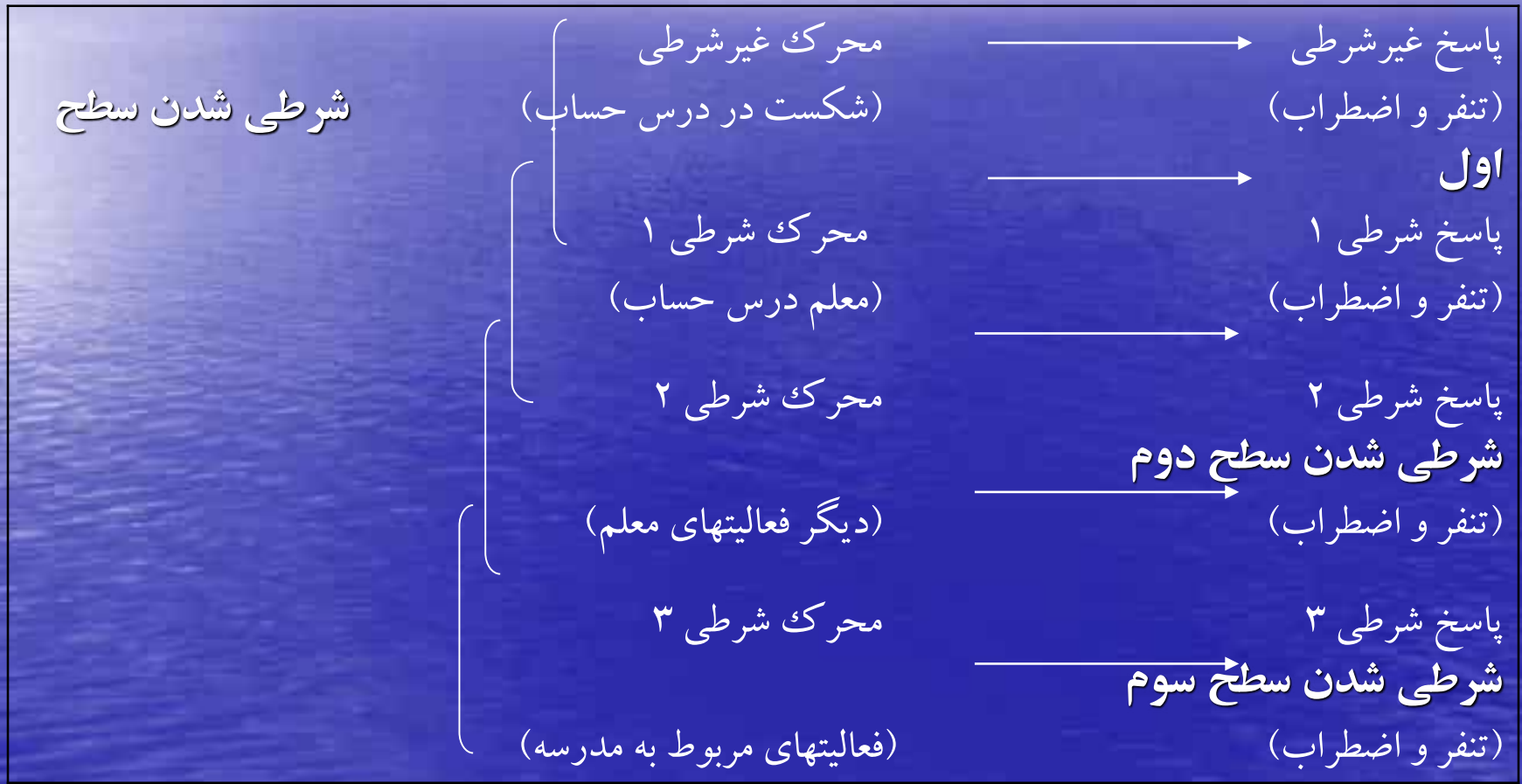
پاسخ غیر شرطی → محرک غیر شرطی  
(ترشح بزاق) (غذا)

پاسخ شرطی ۱ → محرک شرطی ۱  
(ترشح بزاق) (صدای زنگ)

شرطی شدن سطح دوم

پاسخ شرطی ۲ → محرک شرطی ۲  
(ترشح بزاق) (نور چراغ)

# شکل 6-3 شرطی شدن سطح بالاتر در مورد یک دانش آموز دبستانی (از اکانر، 1971)



شرطی

محرک شرطی ۴

پاسخ شرطی ۴

شدن سطح چهارم

## تقویت و خاموش

هر بار که محرک غیرشرطی (مثلاً غذا در آزمایشهای

پاولف) با محرک شرطی (مثلاً صدای زنگ) همراه شود، **تقویت** صورت می گیرد.

تقویت نشدن پاسخ شرطی برای مدتی یعنی ارائه محرک

شرطی به تنهایی منجر به زوال تدریجی پاسخ شرطی می شود که آنرا

**خاموش** گویند. مثلاً چندین بار زنگ را به صدا درآوریم اما به

حیوان غذا ندهم.

## تعمیم و تمیز:

**تعمیم:** پاسخ دادن به شباهتها

**تمیز:** پاسخ دادن به تفاوتها

## تمرین:

بارها اتفاق افتاده است که احساس شادمانی که هنگام دیدن شخص مورد علاقه به ما دست می‌دهد با دیدن کسان دیگری که به آن شخص شبیه‌اند یا لباسهایی شبیه او به تن دارند نیز در ما ایجاد می‌شود. این موردی از تعمیم محرک است. آن را با مثالی از شرطی شدن سطح بالاتر مقایسه و تفاوت‌های بین آنها را ذکر کنید.

# یادگیری رفتارهای غیر بازتابی از راه شرطی سازی کنشگر

نتیجه کنشگر → ارائه تقویت کننده مثبت ← رفتار

(بلند)

(توجه معلم)

افزایش احتمال رفتار  
(کردن دست)

شکل ۴-۶ شرطی کردن رفتار اجازه خواستن دانش آموز (تقویت مثبت)

نتیجه ————— حذف تقویت کننده منفی  
رفتار کنشگر

(جریان هوای سرد)

افزایش احتمال وقوع رفتار  
(بستن پنجره)

**شکل ۵-۶ شرطی کردن رفتار بستن پنجره (تقویت منفی)**

ارائه محرک آزار دهنده  
رفتار کنشگر

(کتک زدن)

نتیجه

کاهش احتمال وقوع رفتار  
(حرف زشت)

شکل ۶-۶ تنبیه

## انواع تقویت کننده

### 1- تقویت کننده های نخستین (غیرشرطی)

- تقویت کننده های مثبت نخستین: برطرف کردن نیازهای فیزیولوژیکی جانداران مانند آب، هوا و غذا
- تقویت کننده منفی نخستین: ذاتاً خاصیت آزاردهندگی دارند، مانند وارد کردن ضربه های شدید بدنی، ایجاد سرو صدای شدید و غیره

## 2- تقویت کننده های شرطی

- محرکهایی که با محرکهای تقویت کننده نخستین (مثبت یا منفی) همراه شوند خاصیت تقویت کنندگی آنها را کسب می کنند، مانند پول، جایزه، نمره خوب (مثبت)، تهدید، سرزنش، مردودی در امتحان (منفی)

## خاموشی رفتار کنشگر:

زوال رفتار قبلاً تقویت شده، در نتیجه تکرار بدون تقویت آن رفتار

## تعمیم و تمیز:

یکی از تفاوت های نظریه ثرندایک، نظریه اسکینر

ثراندایک: رفتار وسیله ای، مانند رفتار بازتابی، در حضور یک محرک معین از جاندار سر می زند.

اسکینر: رفتار کنشگر یا وسیله ای، بر خلاف رفتار بازتابی، خودانگیخته است و جنبه ارادی و اختیاری دارد و نیاز حتمی به محرک پیشایند ندارد. با این حال محرکها در ایجاد آن می توانند موثر باشند.

## محرک تمیزی:

اگر رفتاری در حضور یک محرک تقویت شود فقط در حضور

آن محرک ظاهر می شود.

- محرک های تمیزی که وقوع **تقویت** را خبر می دهند.
- محرک های تمیزی که وقوع **تنبيه** را خبر می دهند.

## پرسش:

در کنترل رفتار ورود به کلاس و خروج از کلاس دانش آموزان، زنگ مدرسه، چه نوع محرکی است؟ با توجه به توضیحات بالا یادگیری دانش آموزان را در پاسخ دادن به زنگ مدرسه توضیح دهید.

## پرسش:

گاه اتفاق می افتد که ما بیگانه ای را به علت شباهتهایی که با یکی از دوستانمان دارد به اشتباه، با نام آن دوست، صدا می زنیم، این پدیده تعمیم محرک نام دارد. تفاوت آن را با مثالی که از تعمیم محرک در قسمت اول این فصل در مورد تعمیم و تمیز در شرطی شدن کلاسیک داده ایم بیان کنید.

## تعمیم محرک:

گسترش پاسخ از حضور محرک تمیزی اولیه به محرکهای

مشابه آن

## بازخورد زیستی:

به شخص آموزش داده می شود تا با استفاده از شرطی کردن

کنشگر، پاسخ های غیرارادی بازتابی خود، مانند فشارخون، ضربان

قلب، یا ترشح اسیدهای معده را کنترل کند.

# فصل هفتم:

## یادگیری شناختی

## هدف کلی

آشنایی با چند نظریه مهم شناختی، یعنی نظریه یادگیری گشتالت، نظریه یادگیری معنی داره و نظریه یادگیری مشاهده ای و چگونگی استفاده از آنها در آموزش.

## هدفهای دقیق یادگیری

از دانشجو انتظار می رود که پس از مطالعه و یادگیری مطالب این فصل بتواند:

❖ یادگیری را از دیدگاه روان شناسان شناختگرا تعریف کند و تفاوت آن را با یادگیری از دیدگاه روان شناسان رفتارگرا توضیح دهد.

❖ بینش را تعریف کند و با ذکر مثال، یادگیری و حل مسئله از راه بینش را توضیح دهد.

❖ روش حل مسائل هندسی مورد تاکید ورتایمر را توضیح دهد  
و امتیاز این روش را بر روشهای سنتی آموزش راه حل این  
مسائل شرح دهد.

❖ معنی دار بودن مطالب را توضیح دهد و تفاوت بین یادگیری  
معنی دار و یادگیری طوطی وار را شرح دهد.

❖ پیش سازمان دهنده را تعریف و برای آن مثالی ذکر کند و  
نقش آن را در بهبود کیفیت یادگیری دانش آموزان شرح دهد.

❖ یادگیری از راه مشاهده را با ذکر مثال تعریف کند و تفاوت آن را

با یادگیری از راه شرطی شدن توضیح دهد.

❖ مراحل یادگیری از راه مشاهده را با ذکر مثالهای واقعی شرح

دهد.

❖ تاثیر عوامل انگیزشی تقویت و تنبیه را بر یادگیری مشاهده ای

توضیح دهد.

❖ اختلاف نظرهای عمده بین رفتارگرایان و شناخت گرایان را

توضیح دهد.

## یادگیری شناختی

در نظریه های یادگیری شناختی که به مطالعه شکل‌های پیچیده تر

یادگیری می پردازد، به فرآیندهای شناختی توجه بیشتری می شود.

## این فرآیندها که مستقیماً قابل مشاهده نیستند عبارتند از:

- ادراک امور
- سازمان دادن اطلاعات
- تجزیه و تحلیل اطلاعات
- کسب دانش
- درک معنی
- ایجاد انتظارات

## تعریف یادگیری شناختی:

یادگیری نه ایجاد تغییر در رفتار آشکار، بلکه ایجاد تغییر در ساخت شناختی و فرآیندهای ذهنی است.

## بینش:

به نظر کهلر، بینش عبارت است از کشف روابط بین اجزای مسئله مورد نظر، وقتی که ما از نظر ذهنی تغییر کرده باشیم یا مواد را از نو سازمان داده باشیم.

## اختلاف نظر بین رفتار گرایان و شناخت گرایان:

1- تاکید بازنمایی توسط شناخت گرایان

2- اهمیت تجربه در حل مسائل

## یادگیری معنی دار کلامی آزوبل:

- تبیین و توضیح یادگیری آموزشگاهی که عمدتاً جنبه کلامی دارد
- تمایز قائل شدن بین یادگیری معنی دارد و یادگیری غیرمعنی دار
- طرح پیش سازمان دهنده شامل مجموعه ای از مفاهیم مربوط به مطلب یادگیری است که پیش از آموزش جزئیات تفصیلی آن مطلب در اختیار یادگیرنده گذاشته می شود.

## یادگیری مشاهده ای یا نظری یادگیری اجتماعی (نظری

بندورا): یادگیرنده از طریق مشاهده رفتار دیگران به یادگیری

می پردازد:

■ تقویت جانشینی

■ تنبیه جانشینی

## مراحل یادگیری مشاهده ای:

- 1- مرحله توجه
- 2- مرحله یادسپاری
- 3- مرحله بازآفرینی
- 4- مرحله انگیزشی یا تقویتی

## استفاده از یادگیری مشاهده ای در آموزش

- 1- آموزش رفتارها و مهارت‌های تازه
- 2- تشویق و ترغیب رفتارهای آموخته شده قبلی
- 3- نیرومند کردن یا ضعیف کردن اثر ممنوعیتها
- 4- جلب توجه یادگیرندگان
- 5- ایجاد واکنشهای هیجانی

# فصل هشتم:

## حافظه و فراموشی

## هدف کلی

آشنایی با مراحل و فرآیندهای اصلی یادگیری و به یادسپاری، جریانهای حافظه و انواع و علل فراموشی و همچنین آشنایی با چگونگی استفاده از آنها در آموزش

## هدفهای دقیق یادگیری

از دانشجو انتظار می رود که پس از مطالعه و یادگیری مطالب این فصل بتواند:

❖ تمام مراحل یادگیری و به یادسپاری را از لحظه تاثیر محرکهای محیطی برگیرنده های حسی، تا زمان انتقال اطلاعات به حافظه دراز مدت به ترتیب شرح دهد.

- ❖ رمزگردانی، ذخیره سازی و بازیابی اطلاعات را در رابطه با حافظه کوتاه مدت و حافظه دراز مدت توضیح دهید.
- ❖ نقش توجه یا دقت را در یادگیری و حفظ اطلاعات بیان کند.
- ❖ علت‌های مختلف فراموشی اطلاعات از حافظه حسی، حافظه کوتاه مدت و حافظه دراز مدت را توضیح دهد.
- ❖ تقطیع را توضیح دهد و تاثیر آن را بر افزایش گنجایش حافظه کوتاه مدت بیان کند.

❖ روشهای سازمان دادن به مطالب مورد یادگیری را شرح دهد.

❖ روشهای آموزش مطالب معنی دار و مطالب غیرمعنی دار را

توضیح دهد.



شکل ۱-۸. فرایندهای یادگیری و به یاد سپاری: مدل خبرپردازی یادگیری

<p><b>حافظه دراز مدت</b></p>	<p><b>حافظه کوتاه مدت یا فعال</b></p>	<p><b>حافظه حسی</b></p>	<p><b>گنجایش</b></p>
<p>نامحدود</p>	<p><math>7 \pm 2</math> واحد اطلاعاتی</p>	<p>نامحدود</p>	
<p>مادام العمر 1- تکرار و رمزگردانی 2- ایجاد رابطه معنی دار بین اطلاعات جدید و قبلی</p>	<p>حدود ۳۰ ثانیه تکرار رمزگردانی</p>	<p>حدود یک ثانیه دقت و توجه</p>	<p><b>مدت زمان ذخیره سازی عامل رمزگردانی</b></p>
<p>مدل رمز دو گانه 1- تصاویر ذهنی (حافظه رویدادی) 2- کلامی یا هر دو</p>	<p>معمولا صوتی یا شنیداری (گاهی دیداری و مضایی)</p>	<p>الگوهای صوتی و تصویری یا سایر رمزهای حسی</p>	<p><b>نوع رمزگردانی</b></p>
<p>1- واپس زدن (نظریه فروید) 2- تداخل 3- مشکلات بازیابی</p>	<p>1- جانشینی 2- زمان بر اثر گذشت زمان</p>	<p>عدم توجه یا دقت</p>	<p><b>عامل حذف اطلاعات</b></p>

## آموزش مطالب غیرمعنی دار

تمرین پراکنده

آموزش بخش  
به بخش

## آموزش مطالب معنی دار

ساخت سلسله  
مراتبی برای  
موضوعات یادگیری

استفاده از پیش  
سازمان دهنده

## فصل نهم :

# یادگیری مفاهیم و اصول

## هدف کلی

در این فصل، یادگیرنده با دو نوع یادگیری آموزشگاهی مهم، یعنی یادگیری مفاهیم و یادگیری اصول، آشنا می شود و روشهای آموزش مفاهیم و اصول را در رابطه با موضوعات مختلف درس می آموزد

## هدفهای دقیق یادگیری

از دانشجو انتظار می رود که پس از مطالعه و یادگیری مطالب این فصل بتواند:

- ❖ مفهوم را تعریف کنید و رابطه بین مفهوم و طبقه را توضیح دهد.
- ❖ تفاوت بین مفاهیم و مصداقهای عینی مفاهیم را با ذکر مثال توضیح دهید.

❖ با ذکر یک مفهوم، مثالهای مثبت و منفی آن را بیان کند.

❖ با ذکر یک مثال، صفت مفهوم و ارزش صفت مفهوم را تعریف کند.

❖ تاثیر صفات و ارزشهای صفات مفاهیم را بر یادگیری مفاهیم شرح دهد.

❖ طبقه بندی مفاهیم را تعریف کند و از هر نوع مفهوم، مثالی ذکر کند.

❖ روش آموزش مفاهیم را با ذکر مراحل آن توضیح دهد، و با توجه به

این مراحل برای آموزش یک مفهوم، طرحی آموزشی بنویسد.

❖ اصل را تعریف کند و از طریق ذکر مثال، تفاوت بین بیان اصول و

بیان واقعیتها را توضیح دهد.

❖ روش آموزش اصول را با ذکر مراحل آن توضیح دهد و با توجه به

این مراحل طرحی آموزشی بنویسد.

## تعریف مفهوم:

یک طبقه یا یک دسته از محرکها (اشیاء، رویدادها، اندیشه ها، مردم و ... ) که در یک یا چند صفت یا ویژگی، مشترک هستند. این ویژگیهای مشترک را صفتهای مفهوم می نامند.

مصداقهای مناسب = مثالهای مثبت (توپ فوتبال برای توپ)

مصداقهای نامناسب = مثالهای منفی (توپ فوتبال برای هنداونه)

مفهوم

## پرسش:

مفهوم صندلی دارای سه صفت پایه، جای نشستن و جای تکیه دادن است. ارزشهای این صفتها کدام اند؟

<u>مفهوم</u>	<u>صفتهای مفهوم</u>	<u>ارزشهای</u>	<u>صفتهای</u>
<u>مفهوم</u>			
	1- چهارپایه	پایه	
صندلی		2- جای نشستن	برای
یک نفر			
	3-	جای تکیه دادن	برای یک نفر

# طبقه بندی مفاهیم

عینی

غیر قابل مشاهده مانند کتاب

انتزاعی

غیر قابل مشاهده مانند جذر در ریاضی و

عدالت

## روش آموزش مفاهیم:

- 1- بیان هدفهای دقیق آموزشی
- 2- تعیین پیش نیازها یا آمادگی برای یادگیری مفهوم
- 3- ارائه تعریف و مثالهای مختلف مفهوم
- 4- ارزشیابی از یادگیری دانش آموزان و دادن بازخوردهای لازم

## تعریف اصل :

بیان کننده رابطه بین مفاهیم است

- اشیاء گرد می غلطند
- فلزات بر اثر حرارت منبسط می شوند
- تقویت یک رفتار، سبب افزایش آن رفتار می شود
- پنج به اضافه دو، برابر است با هفت

## اصول ما را در انجام امور زیر یاری می دهند:

1- پیش بینی رویدادها

2- توضیح رویدادها

3- استنباط علل رویدادها

4- کنترل موقعیتها

5- حل مسائل

با توجه به پنج بند بالا کمک‌هایی را که فهمیدن اصل تقویت یک رفتار سبب افزایش آن رفتار می‌شود به ما می‌کند توضیح دهید. به عنوان راهنمایی، موردی را که برای بند یک به نظر می‌رسد توضیح می‌دهیم:

1- اگر معلم رفتاری از دانش‌آموز را (چه مطلوب و چه نامطلوب) به طور عمدی تقویت کند یا پاداش دهد آن رفتار دانش‌آموز تکرار خواهد شد.

2- علت تکرار برخی رفتارهای درست یا غلط، تقویت آن رفتار است

3- نباید به رفتارهای نامطلوب دانش‌آموز توجه نشان داد چون باعث بروز مجدد آن رفتار شود

4- اگر دانش‌آموزی در یک درس نمره خوبی بگیرد باید با تشویق موجب تقویت او

شویم

5- می‌خواهیم کودکی را که علاقه چندانی به درس جغرافیا ندارد به این درس علاقمند کنیم. هر گونه رفتار مثبت وی را در رابطه با یادگیری مطالب درس مورد تقویت قرار می‌

دهیم.

## روش آموزش اصول:

- 1- بیان هدفهای دقیق آموزشی
- 2- تعیین پیش نیازها یا آمادگی برای یادگیری اصل
- 3- ارائه تقویت و مثالهای مختلف اصل
- 4- ارزشیابی از یادگیری دانش آموزان و دادن بازخوردهای لازم

## فصل دهم:

# حل مسئله و آفرینندگی

## هدف کلی

در این فصل، خواننده با عالیتین هدفهای آموزش یعنی حل مسئله و آفرینندگی، آشنا می شود، فرآیندهای اصلی تفکر واگرا و تفکر همگرا را یاد می گیرد، و روشهای پرورش توانایی حل مسئله و فعالیتهاى خلاق را در یادگیرندگان می آموزد.

## هدفهای دقیق یادگیری

از دانشجو انتظار می رود که پس از مطالعه و یادگیری مطالب این فصل بتواند:

- ❖ حل مسئله را با ذکر یک مثال واقعی توضیح دهد.
- ❖ برای تدریس یک مسئله در سطح دبستان یا راهنمایی، طرحی آموزشی بنویسد و در آن، چهار مرحله اصلی روش آموزش حل مسئله را توضیح دهد.

❖ پیشنهاد‌های گوناگونی را که صاحب‌نظران برای آموزش حل مسئله داده‌اند بیان کند.

❖ آفرینندگی را تعریف کند و تفاوت آفرینندگی با حل مسئله را بیان کند.

❖ ویژگی‌های مهم تفکر واگرا را بیان کند و روش‌های اندازه‌گیری آنها را توضیح دهد.

❖ رابطه بین آفرینندگی و هوش و پیشرفت تحصیلی را توضیح دهد.

❖ روش آموزش آفرینندگی را شرح دهد و در طرحی آموزشی، آنها را مورد استفاده قرار دهد.

❖ عالیترین هدف آموزش و پرورش در تمامی سطح تحصیلی، ایجاد توانایی حل مسئله و آفرینندگی (خلاقیت) در یادگیرندگان است.

## تعریف مسئله و حل مسئله:

وقتی یادگیرنده با موقعیتی روبرو می شود که نمی تواند از طریق استفاده از اطلاعات و مهارت‌های در دسترس، به آن موقعیت به سرعت پاسخ دهد با **مسئله ای** روبروست.

**در حل مسئله**، باید اطلاعات آموخته شده قبلی، به ویژه اصول، به طریقی تازه با هم ترکیب شوند.

## مراحل آموزش و یادگیری حل مسئله:

- 1- درک و تدوین مسئله
- 2- جستجوی یک راه حل
- 3- انتخاب و اجرای راه حل
- 4- ارزشیابی نتایج

# پیشنهاد‌های گوناگون صاحب‌نظران برای آموزش حل مسئله

- برای کمک به یادگیرندگان در حل مسئله از روش مشاهده ای استفاده کنید.
- دانش آموزان را تشویق کنید تا در حل کردن مسائل با یکدیگر همکاری کنند.
- دانش آموزان را برای ادامه فعالیت‌های خود تا پیدا کردن جواب کامل مسئله، تشویق کنید.
- در کلاس درس، جو آزاد خواهیم کنید تا مشوق کاوش‌های کنجکاوانه یادگیرندگان باشد.

## تعریف آفرینندگی:

از فرآیندهای فکری است که به فرآیند حل مسئله بسیار نزدیک است.

## گامیه:

آفرینندگی نوع ویژه ای از حل مسئله است.

# تفاوت حل مسئله و آفرینندگی

آفرینندگی

شخصی تر

مبتنی بر شهود و تخیل

تازگی

حل مسئله

عینی تر

دارای هدف مشخص تر

مبتنی بر واقعیات

نتایج

استفاده از تفکرواگرا

تفکرواگرا : جواب قطعی برای مسائل وجود ندارد.

آزمون های مورد استفاده	عوامل تفکرواگرا
شمارش تعداد پاسخها عنوان داستان استفاده های غیر معمول تکمیل کردن گامهای تفصیلی یک طرح	سیالیت اصالت انعطاف پذیری بسط و گسترش

# رابطه آفرینندگی با هوش و پیشرفت تحصیلی

## روش آموزش آفرینندگی:

- 1- محدود نکردن تجارب دانش آموزان به موقعیت های خاص
- 2- ارزش و احترام قائل شدن برای سوالات و ابراز اندیشه های غیر معمول و بدیع یادگیرندگان
- 3- قرار دادن فرصتهایی برای دانش آموزان جهت خودآموزی و یادگیری اکتشافی و تقویت این نوع یادگیری

4- احترام به تفاوت‌های فردی یادگیرندگان و پرورش استعداد‌های ویژه آنها

5- سر‌م‌ش قرار دادن رفتارهای آفریننده برای کودکان

6- استفاده از روشها و فنون آموزشی مخصوص بالا بردن سطح آفرینندگی در یادگیرندگان

■ روش بارش مغزی

■ آموزش مهارت‌های پژوهشی

■ مطالعه آفریننده

# فصل یازدهم:

## روشهای کلی آموزش

## هدف کلی

خواننده در این فصل، روشها و فنون کلی آموزش، مانند: روش سخنرانی و روش بحث گروهی را می آموزد و برای یادگیری روشهای اختصاصی تر فصلهای بعد، آمادگی کسب می کند.

## هدفهای دقیق یادگیری

از دانشجو انتظار می رود که پس از مطالعه و یادگیری مطالب این فصل بتواند:

❖ اصول دهگانه آموزشی مورد بحث در این فصل را نام ببرد و درباره آنها توضیح دهد .

❖ در تهیه طرح آموزشی یک درس، اصول دهگانه آموزشی را مورد استفاده قرار دهد.

- ❖ روش سخنرانی و فنون موثر روش سخنرانی را توضیح دهد.
- ❖ با استفاده از فنون روش سخنرانی مورد بحث در این فصل، طرحی آموزشی برای تدریس یک موضوع با روش سخنرانی بنویسد.
- ❖ مراحل آموزشی بحث گروهی را نام ببرد و آنها را توضیح دهد.
- ❖ روشهای سخنرانی و بحث گروهی را با هم مقایسه کند و درباره موارد کاربرد آنها توضیح دهد.
- ❖ با استفاده از مراحل آموزش بحث گروهی برای تدریس مطلبی با بحث گروهی طرحی آموزشی بنویسد.

## 10 اصل مهم آموزشی:

- 1- تدارکات پیش از یادگیری
- 2- ایجاد انگیزش و علاقه در یادگیرندگان
- 3- تهیه سرمشق یا نمونه ای از عملکرد نهایی
- 4- شرکت فعال یادگیرنده در یادگیری
- 5- هدایت یادگیرندگان

6-تمرین

7-آگاهی از نتایج

8-رعایت مراحل آموزش و استفاده از پیش سازمان دهنده

9-رعایت تفاوت‌های فردی

10-اجرای فعالیت‌های متنوع آموزشی در کلاس درس

## فنون مختلف آموزش با روش سخنرانی:

1- بیان هدفهای آموزشی درس و سازمان دادن مطالب

2- توضیح دادن مطالب

3- نحوه سخن گفتن

4- حرکت و جنب و جوش

5- طرح سوال به هنگام آموزش با روش سخنرانی

6- یادداشت برداری

## موارد استفاده از روش سخنرانی:

- هدف اصلی آموزش انتقال معلومات باشد
- محتوای سخنرانی به طریق دیگری در دسترس یادگیرندگان قرار ندارد
- مطالب پراکنده اند و معلم باید آنها را سازمان دهد و در اختیار یادگیرندگان بگذارد
- حفظ و نگهداری مطالب در حافظه برای مدتی طولانی ضروری نباشد.

## آموزش با روش بحث گروهی :

مرحله ۱: انتخاب موضوع بحث

مرحله ۲: یافتن زمینه مشترک برای بحث

مرحله ۳: بیان هدفهای آموزشی و محدوده زمانی

مرحله ۴: ترتیب نشستن افراد در بحث گروهی

مرحله ۵: هدایت جریان بحث

## فصل دوازدهم:

# آموزش برای یادگیری در حد تسلط

## هدف کلی

در این فصل خواننده با یکی از روشهای آموزشی، به نام روش آموزش برای یادگیری در حد تسلط، آشنا می شود و می آموزد که چگونه می توان روش آموزش گروهی را به آموزش فردی نزدیک و از شیوه های ارزشیابی در بهبود کیفیت آموزش استفاده کرد .

## هدفهای دقیق یادگیری

از دانشجو انتظار می رود که پس از مطالعه و یادگیری مطالب این فصل بتواند:

- ❖ تعریف کارول برای استعداد را بیان کند و درباره الگوی یادگیری او، به اختصار توضیح دهد.
- ❖ مراحل روش آموزش برای یادگیری در حد تسلط را به ترتیب نام ببرد و درباره آنها شرح کلی دهد.

❖ ویژگیهای ملاک حد تسلط را شرح دهد.

❖ با استفاده از یکی از کتابهای درسی، برای پنج واحد آموزش

یادگیری آن کتاب، طرحی آموزشی برای یادگیری در حد تسلط

بنویسد، به گونه ای که در آن تمام ویژگیهای روش آموزشی برای

یادگیری در حد تسلط که در این کتاب معرفی شده اند منظور

شوند.

❖ تفاوتهای مهم روش آموزش برای یادگیری در حد تسلط را با

روشهای مرسوم آموزشی توضیح دهد.

## فرض زیربنایی:

اگر شرایط مناسب آموزشی فراهم شود و زمان کافی در نظر گرفته شود، همه یا تقریباً همه یادگیرندگان می توانند همه یا تقریباً همه هدفهای آموزشی یک درس را بیاموزند.

## تعریف کارول از استعداد:

مقدار زمانی که شخص نیاز دارد تا مطلبی را بیاموزد یا مهارتی را کسب کند.

$$f = \frac{\text{زمان صرف شده برای یادگیری}}{\text{زمان مورد نیاز برای یادگیری}}$$

آمیزان یادگیری آموزشگاهی

## مراحل آموزش برای یادگیری در حد تسلط :

- 1- تعیین هدفهای آموزشی
- 2- تعیین رفتارهای ورودی و تهیه آزمون مربوط به سنجش آغازین
- 3- تعیین حد تسلط
- 4- تعیین واحدهای آموزشی - یادگیری
- 5- اجرای آموزش گروهی
- 6- اجرای ارزشیابی تکوینی و آموزش اصلاحی
- 7- اجرای ارزشیابی تراکمی و نمره دهی
- 8- تجدید نظر در طرح آموزشی

## ارزشیابی تراکمی :

معمولاً در پایان اجرا می شود نتایج آن برای مشخص شدن

دستیابی به حد تسلط

در پایان هر مرحله یا واحد آموزشی اجرا می شود

**ارزشیابی تکوینی**

تعیین نقاط قوت و ضعف تدابیر آموزشی معلم و

کوشش های یادگیری دانش آموزان

## فصل سیزدهم:

آموزش، به کمک روشهای تغییر رفتار

## هدف کلی

در این فصل، فراگیر با کاربردهای آموزشی نظریه های شرطی شدن یادگیری که در فصل ششم مورد بحث قرار گرفت آشنا می شود و می آموزد که چگونه با استفاده از اصول و فنون یادگیری، به ایجاد و افزایش رفتارهای نامطلوب در دانش آموزان و به حذف و کاهش رفتارهای نامطلوب آنان اقدام کند.

## هدفهای دقیق یادگیری

از دانشجو انتظار می رود که پس از مطالعه و یادگیری مطالب این فصل  
بتواند:

- ❖ تقویت مثبت و تقویت منفی را با ذکر مثال، تعریف کند، و با ارائه نمونه های مختلف، انواع تقویت کننده های مثبت و منفی را توضیح دهد.
- ❖ اصول مربوط به انتخاب تقویت کننده های مناسب و فوریت را در رابطه با کاربرد تقویت مثبت، شرح دهد.

- ❖ تمام روشهای ایجاد رفتارهای تازه را شرح دهد .
- ❖ تفاوت‌های اصلی روش شکل دادن با روش زنجیره کردن رفتار را توضیح دهد .
- ❖ سرمشق‌گیری را شرح دهد و تاثیر تقویت مثبت را در این نوع یادگیری، بیان کند .
- ❖ روشهای حفظ رفتار را با تعریف تقویت ناپیایی و برنامه‌های تقویت، شرح دهد .
- ❖ امتیاز کاربرد روش تقویت ناپیایی بر روش تقویت پیاپی را در حفظ رفتار توضیح دهد .

❖ روشهای مثبت و منفی کاهش رفتار را با ذکر مثال توضیح دهد.

❖ روش تنبیه و روش تقویت منفی را با هم مقایسه کند و تفاوتها و

شباهتهای آنها را بیان کند .

❖ زیانهای ناشی از روشهای منفی کاهش رفتار، به ویژه روش تنبیه را

به تفصیل توضیح دهد .

❖ با استفاده از روشهای تغییر رفتار معرفی شده در این فصل، برای

افزایش رفتار مطلوب موجود، ایجاد یک رفتار مطلوب تازه و حذف

رفتار نامطلوب دانش آموزان، طرحهای آموزشی لازم را بنویسد.

## روشهای تغییر رفتار:

- 1- روشهای افزایش رفتارهای مطلوب موجود
- 2- روشهای ایجاد رفتارهای مطلوب
- 3- روشهای نگهداری رفتارهای مطلوب
- 4- روشهای کاهش و حذف رفتارهای نامطلوب

# 1- روشهای افزایش رفتارهای مطلوب موجود

تقویت منفی

تقویت مثبت

اصل ۲

فوریت تقویت

اصل ۱

انتخاب تقویت کننده های مناسب

تقویت کننده های نخستین

تقویت کننده های شرطی

تقویت کننده های تپه ای

تقویت کننده های اجتماعی

تقویت کننده های فعالیتی

## 2- روشهای ایجاد رفتارهای مطلوب تازه

سرمشق گیری

شکل دهی رفتار

زنجیره کردن رفتار

زنجیره کردن وارونه

## 3- روشهای نگهداری رفتارهای مطلوب

### برنامه های تقویت

فاصله ای متغیر

فاصله ای ثابت

نسبی متغیر

نسبی ثابت

## 4- روشهای کاهش و حذف رفتارهای نامطلوب

### روشهای منفی کاهش رفتار

خاموشی

محروم کردن از تقویت

جریمه کردن

جبران کردن

تنبيه

### روشهای مثبت کاهش رفتار

تقویت رفتارهای دارای فراوانی کم

تقویت دیگر رفتارها

تقویت رفتارهای ناهم‌ساز

اشباع

## پیامد مثبت

(محرک تقویت کننده مثبت)

## پیامد منفی

(محرک تقویت کننده منفی)

تنبيه	تقویت مثبت
تقویت منفی	محروم کردن، جریمه کردن

ارائه محرک بعد از رفتار

حذف محرک بعد از رفتار

شکل 1-12 مقایسه روشهای اصلی تغییر رفتار

## پیامدهای تنبیه:

- باعث از بین رفتن رفتار نامطلوب نمی شود آن را موقتاً وا پس می زند
- سبب انزجار و نفرت تنبیه شونده از تنبیه کننده می شود
- عملی مسری است
- موجب پرخاشگری است
- امکان حمله تنبیه شونده به تنبیه کننده

## فصل چهاردهم:

### ارزشیابی و سنجش عملکرد

## هدف کلی

در این فصل خواننده با آخرین مرحله الگوی مدل عمومی آموزشی یعنی ارزشیابی بازده فعالیت‌های آموزشی و یادگیری آشنا می‌شود و نحوه سنجش عملکرد یادگیرندگان و استفاده از نتایج آن در بهبود کیفیت آموزش خود و فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان را می‌آموزد.

## هدفهای دقیق یادگیری

از دانشجو انتظار می رود که پس از مطالعه و یادگیری مطالب این فصل بتواند:

- ❖ ارزشیابی و سنجش عملکرد را تعریف کند و نقش آن را در بهبود فعالیت های آموزشی معلم و کوششهای یادگیری دانش آموزان توضیح دهد .
- ❖ عملکرد نهایی و عملکرد کمکی را تعریف کند و تفاوت آنها را توضیح دهد .

❖ ارزشیابی تکوینی و ارزشیابی تراکمی را تعریف کند و موارد استفاده مختلف آنها را توضیح دهد.

❖ تفاوت ارزشیابی تکوینی با ارزشیابی تشخیصی را بیان کند .

❖ نحوه استفاده از باخوردهای حاصل از ارزشیابی را برای بهبود طرح آموزشی معلم توضیح دهد .

❖ نتایج مختلف روشهای نمره دهی بر یادگیرندگان را توضیح دهد .

❖ تاثیر بازخورد حاصل از نتایج ارزشیابی را بر یادگیری دانش

آموزان توضیح دهد .

- ❖ بازخورد را تعریف کند و تاثیر اظهار نظرهای مختلف معلمان را بر عملکرد دانش آموزان، در آزمونها و تکالیف درس، توضیح دهد.
- ❖ روشهای آموزشی معلم را در وادار کردن دانش آموزان به کوشش برای یادگیری در مقابل کوشش برای نمره، توضیح دهد.

## ارزشیابی:

سنجش عملکرد یادگیرندگان و مقایسه نتایج حاصل با هدفهای آموزشی به منظور تصمیم گیری در مطلوب بودن نتایج فعالیتهای معلم و کوششهای یادگیری یادگیرندگان.

## سنجش عملکرد:

فرآیند اندازه گیری عملکردهای نهایی و کمکی یادگیرندگان در ضمن آموزش و در پایان آن

-ارزشیابی تکوینی (تشخیص)

-ارزشیابی تراکمی

## تاثیر روشهای مختلف نمره دهی بر یادگیرندگان

- پیامدهای مثبت
- پیامدهای منفی
- تاثیر نمره های بالا
- تاثیر نمره های پایین